

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת חיי שרה תשפ"ג | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

אפשר לזהות אנשים!

אסור לשפוט אנשים על פי ראייה שטחית, אולי גם לא על פי הכרות יותר מעמיקה. לא החיצוניות קובעת את רמתו או אישיותו של אדם, ולמרבה ההפתעה המוזמנת לפניכם בשורות הבאות – גם לא המעשים יכולים לקבוע באופן החלטי את מעלתו או פחיתותו של אדם... (כמובן יש למעשים משקל נכבד, אבל הם לא יכולים לתת דירוג סופי ומהותי). ובכל זאת יש קנה מידה, יש מדד להגדרת אנשים ולתיגום.

בסוף הפרשה במיתתו של אברהם נאמר 'ויקברו אותו יצחק וישמעאל' כתב על כך רש"י על פי חז"ל 'מלמד שעשה תשובה שהקדים את יצחק לפניו'. הענין תמוה, ישמעאל היה רשע מגיל צעיר, כבר בשנותיו המוקדמות הוגדר כ'מצחק' שזה מורה על עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. ובכן אמנם בין שאר עניני רשעותו היה גם זה שלא הכיר במעלת יצחק, האם בזה שבגרותו המאוחרת הקדים את יצחק - הוא כבר מוגדר כבעל תשובה, האם זה כבר משנה את מהותו ומוכיח על תשובה?

רבנו יונה בספר שערי תשובה מגלה יסוד גדול בכוחות הנפש - וכך כתב שם (שער ג' אות קמח): ונאמר (משלי כז, כא): "מצרף לכסף וכוור לזהב ואיש לפי מהללו", פירושו: מעלות האדם לפי מה שיהלל, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושרש הצדק נמצא בו, כי לא ימצא את לבו רק לשבח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות את העבירות ולהבזות בעליהן, מבלי מאוס ברע ובחור בטוב. ואם יתכן כי יש בידו עונות נסתרים, אבל מאוהבי הצדק הוא, ולו שרש בבחירה, והוא מעדת מכבדי ה'. והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים - הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת השם יתברך.

כעין זה הוא כותב בפירושו על אבות פרק ד משנה ו: שדבר ידוע הוא מהכרח הפסוקים והסברא שנותנת - שכל מי שמדבר טוב על הטובים ועל החכמים, שמוחזקין בו שהוא צדיק, וכל הדין אותם לכף חובה ולוקח במעשיהם לומר שאינן מכוונין, ואינו רואה להיות להם זכות וכשמדברין לפניו מן הרשעים מצדיק את מעשיהם בידוע שיש בו שמץ רשעות. ובזה לא תסתפק כי בזה הדבר תוכל להבחין לבות האדם ופסוק שלם יש לנו על זה ששלמה ע"ה אמרו [משלי כ"ז כ"א] מצרף לכסף וכוור לזהב ואיש לפי מהללו. כלומר לפי מה שהוא מהלל...

זה סוד ויסוד נפלא, הגדרת המהות של אדם היא לפי מה שהוא מעריך. זו הפנימיות שלו. יתכן שהוא נכשל ומועד - אבל אם ההערכה שלו היא לטוב זה מעיד על פנימיותו.

אם ישמעאל מעמיד את יצחק לפניו, הוא מעריך ומכבד אותו (שהרי מצד גילו הוא קודם) זה מוכיח על תשובה, זה אות שהוא תפס את סדר העדיפויות הנכון בחיים... סדרי הערכה שלו השתנו, זה ביטוי לתשובה בנקודת העומק!

כעין זה מצינו במסכת שבת דף כ"ב 'דמוקיר רבנן הויין ליה חתנין רבנן' מי שמכבד תלמידי חכמים יהיו לו חתנים תלמידי חכמים. הכבוד וההערכה של אדם זה היא לתלמידי חכמים, לא למצליחנים, אז גם אם הוא לא לומד הוא ספוג בקשר והערכה לתורה וזה ישפיע על הבית שלו.

מאידיך יכול להיות אדם שלומד בעצמו - אבל מה שהוא מעריך אינו את לומדי התורה דוקא, הוא מעריך בעלי הון, או מצליחנים...

מעשה שהיה, כאשר הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד בא לבקר את אחד מתומכי ישיבתו, הוא הגיע מן הדרך בחורף הרוסי, ומכיון שרגליו היו מלאות בוץ, הוא נכנס אל הבית מכניסה צדדית. כשראה זאת בעל הבית העשיר הזדעזע ובכה 'רבי, מה יהיה עם החינוך של הילדות שלי, הן תחשובנה שהשטיחים חשובים

יותר מכבוד התורה...! לימים זכה אותו אדם - לחתנים גדולי תורה מפורסמים רבי משה מרדכי אפשטיין לימים ראש ישיבת סלבדוקא, רבי איסר זלמן מלצר לימים ראש ישיבת קלעצק ולאחר מכן בישיבת 'עץ חיים' בירושלים ועוד.

וקצת אקטואליה

זה גם חלק מההבדל המהותי בין השמאל והימין ביחס ליהדות. רוב אלו שנמנים על הימין הם אנשים מסורתיים או דתיים, גם אלו מתוכם שרמת הדקדוק המצוות שלהם נמוכה, אבל הם 'מכבדים' דת ו'מכבדים' תלמידי חכמים' גדולי התורה הרב עובדיה ואחרים הם עבורם דמות קודש שבשבילה הם מוכנים לעשות משהו... זה מעיד על נקודת החיבור הפנימית שלהם. לעומת זאת בחלקים רבים מהאוכלוסיה הנמנית על השמאל היחס הזה לא קיים, לרוב קיים זלזול, או מבורות או משנאה וקנאה...

גירוי לטוב

עסקנו בפירושו של רבנו יונה ב'איש כפי מהללוי' הוא מדבר על כך בבחינת **סימן** למהותו של האדם **אבל יש בזה פן נוסף**, הדיבור על הדברים הטובים ועל האנשים הטובים הוא **סיבה** המשפיעה לטוב...

גם לפי הפסיכולוגיה המודרנית, הדיבור על הרע - גם בבחינת השליכה עלול לחבר את האדם לנקודת הרע שבו, והדיבור על הטוב, העיסוק בטוב והקריאה על אנשים טובים, מועילה מאד לחבר את האדם לצד הטוב שבו ולעורר אותו... לכן, לקרא על מעשים נאצלים, על מסירות ודבקות בה' זה כח חיובי פעיל!

בספר 'שיחות עם הרב שלמה הופמן' משיעוריו של אחד המחנכים והפסיכולוגים הגדולים בדורנו (שלא רק גדולי ישראל העריצו אותו אלא הוא גם הקים את כל שירות המבחן במדינת ישראל וכן את בתי הספר לעבודה סוציאלית לפני 50 שנה) מקדיש הרב הופמן התייחסות חשובה לנושא והוא מגדיר את **'סוד החינוך'** - **'גירוי הרצון לטוב'**, ובהמשך **מציע את שיטת 'הגירוי לטוב על ידי סיפור'**.

הוא מביא שם דוגמא של סיפור נאצל, ואנו נוסיף עוד אחד, שני סיפורים על רגישות שיכולים לעורר בנו הרבה טוב... וכך מספר הרב הופמן: יום אחד נצפה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בעל 'אבן האזל' כשהוא עולה במדרגות ביתו, עומד ליד הדלת קמעא ויורד, וכך שוב ושוב מספר פעמים עד שנכנס. לשאלת מאן דהוא מה מטריד אותו, אמר בפשטות כי שמע את המנקה מזמרת ושרה לעצמה, אם יכנס כמובן מיד תפסיק לשיר, והיא נערה קשת יום, איך יוכל להפסיק ממנה את העונג של רגעי שירה? זו רגישות מדהימה!

נוסיף סיפור על מרן הרב שך שראה את דודו ר' איסר זלמן כרבו במידות. לפני ארבעים וחמש כשנוצרה צפיפות גדולה בהיכל ישיבת פוניבז' בימים הנוראים, עד כדי חוסר מקום לבחורים ולאברכים הקבועים, הוצע שעזרת הנשים תשמש לגברים עבור צעירי הבחורים, ורק חלק ממנה יושאר לנשות הצוות והמקורבים...

באו לשאול את ראש הישיבה מרן הרב שך... והוא אמר, המתינו, אני רוצה לחשוב שעה. **כשחזרו הגבאים הוא אמר 'תבטיחו לי שלא תעשו זאת בשום אופן ולא תעלו יותר את הרעיון'**! כמובן שהבטיחו ובקשו לשמוע מדוע הוא כה דואג על הדבר? החלטתו השלילית היתה די מפתיעה, במיוחד לאור העובדה שהחלטה זו תגרום שלבחורי שיעור א' לא יהיה מקום בישיבה.

מה היה פשר החלטתו של הרב שך? כך הוא נימק: מי המתפללות בעזרת נשים שמקומותיהן יופקעו? הרי הרבניות ובני משפחתן ישארו, גם נשים של אברכים בדרך כלל אינן יכולות לעזוב את הילדים לשעות רבות ולהתפלל בישיבה, אם כן תהיינה אלו נשים שלא נפקדו ובנות מבוגרות המצפות לזיווג - האם בהן ניתן לפגוע? חס ושלום!

עוד דוגמה של רגישות, גם כשהוא כבר 'מנהיג של דור', ואולי דוקא משום כך הוא זכה להיות רועה ישראל! הלואי שנזכה לעורר בעצמנו את הכוחות הנפלאים הללו.

שבת שלום וכל טוב לכולם

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד